

ІНСТИТУТ ПЕДАГОГІКИ
АКАДЕМІЇ ПЕДАГОГІЧНИХ НАУК УКРАЇНИ

На правах рукопису

ІРКЛІЄНКО
Вікторія Степанівна

**ФОРМУВАННЯ ЕСТЕТИЧНОЇ КУЛЬТУРИ
МОЛОДШИХ ШКОЛЯРІВ У ПОБУТІ**

13.00.01 — теорія і історія педагогіки

АВТОРЕФЕРАТ
дисертації на здобуття наукового ступеня
кандидата педагогічних наук

КНІВ — 1993

Аб. 28. 104
ЛНБ України ім. В. Стефаника

00802733 (N)

Дисертацією є рукопис.

Робота виконана в Інституті педагогіки АПН України.

Науковий керівник: кандидат педагогічних наук,
старший науковий співробітник
Хлебникова Людмила Олександрівна.

Офіційні опоненти: доктор філософських наук, професор
Левчук Лариса Тимофіївна;
кандидат педагогічних наук
Мацейків Тетяна Іванівна.

Провідна організація: Херсонський педагогічний інститут
Міністерства освіти України.

Захист відбудеться 22 жовтня 1993 р. о 15 годині на засіданні спеціалізованої вченої ради Д 113.15.01 в Інституті педагогіки АПН України (252001, м. Київ-1, вул. Трьохсвятительська, 8).

З дисертацією можна ознайомитися в науковій частині Інституту педагогіки АПН України (252001, м. Київ-1, вул. Трьохсвятительська, 8).

Автореферат розіслано «22» вересня 1993 р.

Вчений секретар
спеціалізованої вченої ради

ЛЕГКИЙ М. П.

ЛНБ ім. В. Стефаника
АН України

Актуальність дослідження. Сучасний етап життя України характеризується політичними, економічними, духовними змінами, пов'язаними з утвердженням державності і суверенітету. Соціальне оновлення суспільства передбачає активізацію духовного потенціалу народу, який реалізується в естетичній культурі.

Естетична культура як суспільне явище трансформується і транслюється на суб'єктивно-особистісний рівень. Водночас естетично-моральні здобутки окремих індивідів інтегруються в загальне культурологічне поле. Цей процес пов'язаний з різнобічним творчим розвитком індивідуальності, оволодінням різними сторонами культури особистістю, формуванням морально-естетичних орієнтирів на ґрунті пріоритету загальнолюдських цінностей.

В умовах переходу до ринкової економіки активізуються технократичні тенденції, виникає «технічна цивілізація», «ділова культура», нівелюється особистість, що дегуманізує суспільство, заперечує естетичне начало у багатьох сферах людського життя.

Процеси модернізації суспільства певною мірою зумовлюють зміни світогляду людини, її духовних орієнтацій. Характерними стають тенденції до руйнування цілісності людської душі, до дисбалансу її складників – почуття і розуму, до утвердження жорстокого типу особистості. Все це призводить до знецінення суб'єктивних духовних аспектів життя.

З огляду на ці дестабілізуючі фактори саме базисні культурні цінності суспільства мають стати перешкодою на шляху руйнівних процесів.

Естетизована українська побутова культура створює умови для розкриття особистісних якостей, формування естетичної культури, творчої самореалізації людини. Залучення учнів до скарбниці наці-

ональної української культури є гарантом на шляху деструктивних факторів розвитку сучасного суспільства.

Звернення педагогічної науки до проблеми формування естетичної культури особистості школяра у побуті - закономірна необхідність. Тому побудова педагогічної системи, яка б спонукала і стимулювала становлення індивідуальності кожного учня, стає першочерговим завданням школи. Особливо сприятливі умови для педагогічного керівництва цим процесом виникають на початковому ступені шкільного навчання дітей внаслідок психолого-фізіологічних особливостей учнів цього віку.

Питанням формування естетичної культури особистості присвячено ряд дисертаційних досліджень /Ю.Алієв, Н.Савіна, Н.Солончук, Т.Турсунов, В.Орлов, Л.Дементьєва, В.Нікуліна/, у яких охарактеризовано різноманітні аспекти проблеми з урахуванням віку вихованця, засобів та умов формування естетичної культури. Проте ці роботи не розкривають важливий вплив побутового середовища на становлення неповторності людської особистості. Завершене у 1966 році дослідження Ю.Ізюмського з питань організації шкільного побуту для естетичного розвитку учнів не вичерпує багатогранності цієї проблеми.

Зауважимо, що незважаючи на ідеологічні напруги, окремі рекомендації заслуговують на увагу і відкривають перспективи для подальшого вивчення.

Отже, актуальність проблеми, її практичне значення і недостатня розробка зумовили вибір теми дисертаційного дослідження «Формування естетичної культури молодших школярів у побуті».

Об'єктом дослідження є процес естетичного виховання учнів початкових класів.

Предмет дослідження - педагогічні умови формування

естетичної культури молодших школярів у побуті.

М е т а дослідження полягає у теоретичному обґрунтуванні, розробці та експериментальній перевірці системи формування естетичної культури учнів початкової школи у побуті, яка розглядається у взаємозв'язку основних компонентів /цілі, завдання, зміст, форма, методи, прийоми виховних впливів, результати виховання/ та розкритті умов, за яких підвищується ефективність її функціонування.

В основу дослідження було покладено гіпотезу про те, що ефективність процесу формування естетичної культури молодших школярів підвищиться за умови стимулювання творчої самореалізації дитини через систему виховних занять - заходів на основі ознайомлення з народними святами як моделлю високоестетизованого побуту.

З а в д а н н я д о с л і д ж е н н я :

- вивчити філософські, етнографічні, естетичні й педагогічні аспекти формування естетичної культури особистості у побуті;
- обґрунтувати можливість використання українських народних свят як засобу формування естетичної культури учнів молодших класів;
- визначити критерії та рівні сформованості естетичної культури учнів початкової школи;
- теоретично розробити й експериментально перевірити педагогічні умови формування естетичної культури особистості молодших школярів у побуті.

М е т о д о л о г і ч н о ю основою дослідження стали концептуальні положення філософії, етнографії, естетики з проблем духовності суспільства й особистості, питань культури, естетичного освоєння дійсності, матеріали комплексної національної

програми „Україна ХХІ століття”.

Під час дослідження враховувалися погляди М.Грушевського, М.Костомарова, І.Крип'якевича, І.Огієнка, О.Субтельного щодо історико-культурних явищ і процесів на Україні, формування національної культури у контексті національно-визвольної боротьби українського народу за свою державність і вільний розвиток.

У процесі дослідження використовувалися праці етнографів В.Антоновича, О.Воропая, М.Максимовича, Я.Марковича, О.Потебні, В.Скуратівського, в яких простежуються становлення і розвиток української матеріальної та духовної культури.

Проблема формування естетичної культури особистості досліджувалася в різних аспектах: філософському /А.Арнольдов, І.Зяюн, Н.Крилова, С.Кудряцева, Л.Левчук, А.Пірадов, О.Сематко, А.Комарова/; психологічному /Л.Виготський, Л.Божович, О.Леонтьєв, Г.Костюк, В.Теплов, П.Якобсон/; педагогічному /В.Бутенко, М.Верб, Д.Джола, Л.Коваль, Г.Падалка, Л.Печко, А.Щербо/.

Практичне значення для дослідження мали окремі положення праць П.Автомонова, О.Апраксиної, Т.Мацейків, А.Паламарчук, М.Стрункої, Л.Хлебникової та ін.

Для розв'язання поставлених завдань було використано комплекс методів дослідження: теоретичний аналіз літератури; педагогічне спостереження; анкетування та інтерв'ювання учителів та учнів шкіл; бесіди, опитування; констатувчий та формулюючий експеримент; статистичні методи обробки одержаних результатів.

Дослідження проводилося у три взаємопов'язані етапи /1988-1993 рр./. Експериментальна робота здійснювалася на базі середніх шкіл м.Полтава та Полтавської області і охоплювала 307 учнів молодших класів та 124 учителі.

На першому етапі /1988-1990/ на основі аналізу літератури

з філософії, етнографії, естетики, психології, педагогіки, вивчення досвіду шкіл з естетичного виховання молодших школярів розроблено базисні теоретичні положення, уточнено об'єкт, предмет, мету та завдання дослідження, сформульовано робочу гіпотезу.

Другий етап /1990-1991/ підпорядковано розробці дослідно-експериментальної роботи; визначенню основних показників та критеріїв естетичної культури школярів, з'ясуванню її стану у практиці шкіл.

На останньому етапі /1991-1993/ здійснено експериментальну перевірку опрацьованої системи формування естетичної культури молодших школярів у побуті, завершено обробку результатів дослідження, коригування і коректування форм і методів педагогічного впливу з урахуванням результатів експерименту.

Наукова новизна полягає у використанні українського народного свята як моделі високоестетизованого побуту, яка інтегрує усі необхідні складові естетичного розвитку дитини. У дослідженні обґрунтовано концептуальні положення формування естетичної культури особистості на основі української національної культури, структура якої трактується як система, що складається з інформаційного, почуттєво-емоційного та діяльнісного компонентів.

Теоретичне значення полягає у визначенні критеріїв, рівнів естетичної культури учнів початкової школи; у виявленні, науковому обґрунтуванні та практичній перевірці педагогічних умов формування естетичної культури молодших школярів у побуті; у розробці різноманітних форм тестової діагностики естетичної культури учнів.

Практичне значення дослідження полягає

в тому, що для вчителів початкових класів розроблено методичні рекомендації з питань естетичної культури школярів шляхом використання українських народних свят як моделі високоестетизованого побуту. Результати дослідження можуть практично застосовуватися у навчально-виховному процесі: у позакласній і позашкільній роботі, на уроках мистецтвознавчого та гуманітарного циклів /образотворче мистецтво, музика, художня праця, ритміка, розвиток мовлення, народознавство, природознавство/ працівниками художніх студій та керівниками дитячих народних колективів, науковими співробітниками етнографічних і красзнавчих музеїв у процесі спілкування з учнями. Матеріали дисертації можуть бути використані викладачами педагогічних вузів, педагогічних коледжів при розробці спецкурсів з народознавства та лекцій з теорії виховання.

В і р о г і д н і с т ь результатів дослідження забезпечується методологічним обґрунтуванням теоретичних положень досліджуваної проблеми, використанням комплексу дослідницьких методів, адекватних предмету, меті та завданням дослідження, підтверджується результатами дослідно-експериментальної роботи.

А п р о б а ц і я і в п р о в а д ж е н н я р е з у л ь т а т і в р о б о т и . Основні положення дослідження обговорювалися на міжнародних, всесоюзних, республіканських, міжобласних конференціях, семінарах, читаннях /Полтава, 1989, 1991; Чернігів, 1990; Черкаси, 1991; Херсон, 1991; Ніжин, 1991, 1992/; під час виступів на наукових звітних конференціях та на засіданнях лабораторії естетичного і фізичного виховання інституту педагогіки АПН України /Київ, 1990-1992/; перед батьками та педагогами шкіл м.Полтава; в лекційному курсі Полтавського ІВВ; шляхом публікацій. Матеріали та результати проведеного до-

слідження знайшли практичне застосування в загальноосвітніх школах №3,7, Першому Українському лицейі м.Полтава, Ковалівській та Мачухівській загальноосвітніх школах Полтавського району Полтавської області.

На захист виносяться такі положення:

- естетичний розвиток особистості ефективніше реалізується на основі задучення її до духовних та матеріальних цінностей української національної культури;
- народні свята, які інтегрують матеріальні та духовні здобутки етносу, є моделлю високоестетизованого побуту і зумовлюють закономірності перебігу розвитку дитини;
- процес формування інформаційного, почуттєво-емоційного, діяльнісного компоненту естетичної культури молодих школярів буде ефективним за умови реалізації системного педагогічного впливу та розкриття творчого потенціалу особистості.

Структура дисертації.

Робота складається зі вступу, двох розділів, висновків, списку основної використаної літератури, додатків.

ОСНОВНИЙ ЗМІСТ

У вступі обґрунтовано актуальність проблеми, визначено об'єкт, предмет дослідження, його мету, завдання, гіпотезу, розкрито методологічні основи, етапи дослідно-експериментальної роботи, сформульовано наукову новизну, теоретичне і практичне значення дослідження, викладено положення, які виносяться на захист, представлено відомості про апробацію.

У першому розділі "Теоретичні основи дослідження" розглянуто науково-теоретичні підвалини проблеми формування естетичної культури особистості, дано характеристику особливостей її ста-

новлення і розвитку молодших школярів, розроблено структуру критеріїв та рівні досліджуваної якості.

У дисертації основов естетичного розвитку особистості, формування естетичної культури виступає українська національна культура.

Українська національна культура постає як певна матеріальна і духовна цілісність, системно упорядкована щодо людини і суспільства, здатна до самоорганізації та саморегулювання і має головну формуючу властивість - дифузійну якість /Н.Корнієнко/. Зміст української національної культури зумовлений гуманістичним характером культури Київської Русі, впливом демократичних засад українського козацтва, культурно-організаторською діяльністю церкви і звернений на виховання загальнолюдських якостей.

Багатогранна національна культура пронизує всі сфери побутування людини. Становлення і формування особистості відбувається у сфері побуту, вплив якого сильний і непомітний, відбивається на світогляді та світовідчутті, сприйманні особистості, мисленні, установках, ціннісних орієнтаціях, визначає людські взаємостосунки, діяльність людини, її самопочуття, настрої, емоційний тонус, смаки. Саме тут виникає можливість повного розкриття індивідуальності, неповторності людської особистості, формуються умови для реалізації суб'єктивно-особистісного фактору, для безпосередньої участі особистості у створенні навколишнього середовища.

Однією з характерних рис української національної культури виступає її висока естетизація, яка яскраво виявилася у народно-побутовій культурі. У дослідженні народні свята розглядаються як модель високоестетизованого побуту, який інтегрує матеріальну і духовну культуру і є джерелом пізнання зовнішнього і внутрішньо-

го життя народу, розкриває географічні і кліматичні особливості регіону, історію становлення нації, моральні, естетичні погляди, вірування. Вони синтезують музичне, поетичне, декоративно-прикладне, образотворче, театральне мистецтво, елементи різних галузей науки.

Українській нації притаманне споконвічне прагнення до краси, що й зумовило традицію прикрашати важливі події та етапи життя. Звертаючись до народних свят, треба враховувати їх історично-етнографічні, регіональні особливості, які відтворилися у світоглядних уявленнях народу, предметному оточенні, одягові, етапах обрядів. Через участь у народних святах відбувалася соціалізація особи, залучення до життєвих норм, естетичних, духовних та матеріальних цінностей суспільства, народного етикету, естетичних поглядів, вірувань, ставлення до дійсності, красу людського спідкування.

Матеріальна культура у народних святах виступає сферою формування і відтворення якостей особистості. За народними уявленнями всі предмети обрядового дійства набували чарівної сили, тому матеріальна культура поряд з утилітарною виконує естетичну функцію. Цьому сприяв розвиток художніх промислів – гончарства, художньої вишивки, художньої обробки дерева, плетіння з лози, ткацтво і килимарство, декоративний розпис, малярство. У дисертації розглядається роль цих промислів у формуванні естетичного середовища у народних святах.

На підставі аналізу можна зробити висновок про можливість використання свят як основи формування естетичної культури молодшого школяра.

У дослідженні естетична культура особистості постає як комплексна система, що складається з чуттєвих та інтелектуаль-

них особливостей людини і розглядається як накопичені людством, особистістю знання і як процес створення, збереження, поширення і споживання естетичних цінностей людиною. Звідси випливає, що ця система інтегрує інформаційний, почуттєво-емоційний, діяльнісний компоненти.

У дисертації доведено, що основу інформаційного компонента структури естетичної культури складають знання про українську національну культуру, які відтворюються в естетичних судженнях школяра. Почуттєво-емоційний компонент виявляє ступінь почуттєво-емоційного ставлення суб'єкта до певного об'єкта. Діяльнісний компонент реалізується в орієнтації дитини на творення, поширення, споживання естетичних цінностей. Зауважимо, що поділ інтегративного поняття «естетична культура» на інформаційний, почуттєво-емоційний, діяльнісний компоненти є умовним, оскільки вони взаємопов'язані, впливають один на одного і функціонують як певна система.

З метою визначення рівня сформованості естетичної культури молодшого школяра у побуті у дослідженні розроблено і уведено три критерії, що відповідають інформаційному, почуттєво-емоційному і діяльнісному компонентам.

Інформаційний критерій дозволяє оцінити ступінь інформованості школярів про матеріальну і духовну сторони народних свят через три показники: наявність певної суми знань, самостійність учнів під час засвоєння знань, актуалізацію набутих знань та їх творче поповнення у нестандартних умовах.

Через почуттєво-емоційний критерій з'ясовується ступінь вираження почуттєво-емоційного ставлення до надбань національної культури. Його показниками є: інтерпретація школярем бачення, ставлення до твору мистецтва через виконання образотвор-

чих робіт з колористики, самооцінка учня через композиційне вирішення особистого зображення в малюнку.

За допомогою діяльнісного критерія виявляється орієнтація учня на процес творення красивого. При цьому враховуються три показники: характер самостійної діяльності; бажання школяра творити; результати естетичної діяльності.

Виділені критерії та показники дозволили виявити рівні сформованості компонентів естетичної культури, а також їх залежність між собою. Так, низька інформованість учнів про національну культуру, негативне або не чітко виражене почуттєво-емоційне ставлення до естетичних цінностей призводять до нестійкого бажання учнів займатися естетичною діяльністю або його відсутності.

Певна сума знань, якими володіє школяр, позитивне почуттєво-емоційне ставлення є основою стійкого бажання щодо естетичної діяльності. Це простежується у певних конкретних результатах. Наявність глибоких знань і стійке позитивне почуттєво-емоційне ставлення до надбань національної культури є запорукою творчого бажання особистості до естетичної діяльності, самостійності і досягнення значних результатів таких дій.

У другому розділі «Експериментальне дослідження ефективності використання народних свят для формування естетичної культури учнів початкових класів» зроблено аналіз результатів констатуючого експерименту, обґрунтовано педагогічні умови формування естетичної культури молодших школярів, розкрито фактори функціонування запропонованої методики, підведено підсумки дослідно-формулової роботи, що здійснювалася в позаурочний час і спрямовувалася на формування інформаційного, почуттєво-емоційного та діяльнісного компонентів естетичної культури молодших школярів. Головним засобом формування естетичної культури учнів початкових

класів виступав процес підготовки і проведення народного свята, який покликаний стимулювати творчу самореалізацію особистості.

Процес формування естетичної культури на основі залучення учнів до народних свят був умовно поділений на п'ять етапів.

Основною першого, підготовчого етапу методики є почуттєво-емоційний вплив на особистість з метою формування естетичного ставлення до національної української культури, пробудження у дитини інтересу до народних свят, бажання займатися художньою творчістю.

Мета другого етапу - ознайомлення школярів з матеріальною стороною народних свят, зокрема з предметним оточенням, одягом, їжею, розвитком і становленням народних промислів, їх регіональними особливостями.

Третій етап підпорядковано залученню учнів до духовних надбань народу: вірувань, культів, традицій, музичної, поетичної, хореографічної творчості.

На четвертому етапі проводилося народне свято не тільки як завершальний компонент виховної системи формування естетичної культури молодших школярів, але й як форма самореалізації та самоактуалізації учня в ході свята.

П'ятий, завершальний етап підпорядковувався контролю і корекції запропонованої методики з урахуванням результатів діагностичного тестування, виявлення неточностей, недоліків у практичній роботі.

Реалізація запропонованої системи виховної роботи визначила використання різноманітних за змістом, формою, методами і прийомами занять-заходів. Періодичність занять варіювалася, змінювалася у залежності від рівня розвитку особистості учнів,

від реально існуючих умов у школі. Заняття умовно поділялися на три групи на підставі класифікації змісту виховної роботи. Перша група розкривала основи матеріальної культури українців, друга - з'ясовувала особливості духовної української культури, третя - інтегрувала знання про матеріальну і духовну культуру.

З метою збагачення учнів культурним надбанням минулого використано такі організаційні форми: заняття-перетворення, заняття-мандрівка, заняття-пошук, заняття-бесіда, екскурсія до музею, відвідування майстерні народного митця, музичне заняття, заняття-гра, заняття-драматизація, краєзнавчі походи, екскурсії, випуск панно, газет, журналів, оформлення виставок дитячих робіт.

Суть заняття-перетворення полягала в модифікації приміщення у необхідне оточення /світлицю в хаті, сільську вулицю, берег річки, лісову галявину/; заняття-мандрівки дозволяли „переміститися” на машині часу в давній світ предків, познайомитися з основними заняттями давніх людей, їх уявленнями та культами; заняття-пошук створювали проблемні ситуації, при розв'язанні яких розкривався творчий потенціал особистості.

Основою музейної діяльності стали дослідження зарубіжних спеціалістів /Моерін Гі, Улла Кендін Оллофсон, В.Спаршотт/, зокрема, використання активних методів виховання. Складений тематичний план занять дав можливість наочного розширення уявлень дітей про життя давніх людей на території Полтавщини, їх побут, розвиток народних промислів тощо. Ефективність відвідування музею значною мірою залежала від підготовчого і заключного етапів роботи. Підготовчий етап покликаний підготувати учнів до візуального сприймання експонатів музею, до висловлювання ціннісних суджень. З цією метою школярам видавалися картки із завданнями, які вони мали виконати, використовуючи музейну експозицію. Без

посередньо в залах музею педагог /або науковий працівник/ про-
водив екскурсію у формі бесіди, організовував ігри, використо-
вуючи задалегідь роздані картки. Іноколи створювалися можливос-
ті для художньої діяльності дітей /ліплення, малювання, виши-
вання, інсценізацій/ безпосередньо біля музейних експозицій.

Важливе місце у музейній роботі відводилося завершальному
етапові, який може бути організований у музеї чи в класі. Про-
ведення рольових ігор «У музеї», «Виставка народної творчості»
сприяло з'ясуванню рівня сформованості естетичних суджень уч-
нів. Свої враження діти інтерпретували в ліпленні, малюнкові,
драматизації фрагментів свята, в бесідах з учителем.

В аналогічному контексті треба розглядати відвідування май-
стерні народного майстра-умільця, де учні знайомилися з різнома-
нітними художніми матеріалами /глиною, фарбами, нитками, дере-
вом, лозом/, простежували процес створення виробу, відмічали
специфічні особливості того чи іншого ремесла.

Важливою формою виховної роботи, яка сприяє розвитку об-
дарованості дітей, виступають заняття-драматизації. Органічно
доповнюючи інші види занять, драматизація поглиблює естетичний
досвід дитини, розкриває її творчі можливості. Основу міні-сю-
жетів склав етнографічний матеріал, націлений на розробку мо-
делей поведінки дитини під час проведення народних свят.

Цікавим є процес творення школярами власних сюжетів інсце-
нівок, які інтерпретуються вербально або пантомімічно, можуть
бути представлені в малюнках, скульптурних композиціях, апліка-
ціях тощо. Внаслідок цього є колективно оформлене панно, газета,
виставка дитячих творів.

Різноманітні за змістом, характером та організацією занят-
тя зумовлювали індивідуальні, групові, фронтальні форми вихов-

ної роботи, оптимальне поєднання методів і прийомів педагогічного впливу.

Результативність виховного процесу значною мірою залежала від вибору системи методів, що дозволило реалізувати основну мету дослідження - формувати естетичну культуру молодших школярів у побуті. Використання проблемно-пошукового методу викладання знань, методів емоційного стимулювання, позитивного емоційного впливу, стимулювання тактильного, зорового і слухового сприймання дозволило розвивати пізнавальну діяльність учнів, стійкий інтерес, формувати естетичне сприймання школярів.

Завершальною ланкою процесу формування естетичної культури учня у побуті виступає народне свято. Воно є не тільки завершальним компонентом методики, але й формою самореалізації та самоактуалізації дитини. Велика попередня робота сприяла розкриттю творчого потенціалу кожної дитини, її індивідуальних особливостей, розкріпаченню і дозволила самовизначитися у різноманітних видах діяльності, відчувати радість від спілкування з національною культурою народу. Значення народного свята полягає у залученні дітей до скарбниці народної творчості, у переживанні радісних почуттів, святкового настрою. Головна вимога до свята - участь у ньому кожного учня. Змістом такого заходу стали ті знання, вміння, навички, які вони дістали на стадіях підготовки свята. Змістовна і різноманітна виховна підготовча робота зумовила значний вплив народного свята на думки і почуття школярів, забезпечила високу ефективність процесу формування естетичної культури особистості.

З метою діагностики рівня сформованості естетичної культури на різних етапах дослідно-експериментальної роботи застосовувалися завдання-тести. Їх умовно можна об'єднати в три групи:

1. Завдання, які виявляють наявність певної суми знань про українську національну культуру, самостійність учнів у ході їх засвоєння, а також уміння набувати знання та творчо їх поповнювати у нестандартних умовах;

2. Завдання, які з'ясовують ступінь вираження почуттєво-емоційного ставлення до надбань національної української культури через інтерпретацію школярем баченого, виконання образотворчих робіт з колористики тощо.

3. Завдання, які визначають рівень творчої самореалізації учня в процесі підготовки і проведення свята.

За допомогою ситуацій, які моделюють різні фрагменти реального життя, оцінювалися набуті учнем знання, вміння і навички, а також творчий потенціал особистості школяра. Зазначимо, що застосування тесту-моделі ґрунтується на принципі відтворення ситуації або її фрагмента, що включає відображення психічної, фізичної діяльності людини, її емоційного стану. У процесі виконання завдання проявляються естетичні судження, почуттєво-емоційне ставлення та діяльнісна орієнтація учнів. До переваг тесту належить те, що етап його проведення водночас виступає як засіб пізнання. Метод тестування є складовою частиною системного підходу до оцінювання ефективності педагогічного впливу на учня. Оцінка результативності методики виводилася на підставі порівняння та узагальнення результатів різних видів діагностичних досліджень – анкетування, бесіди, педагогічне спостереження тощо.

Порівняння результатів констатуючого експерименту та формулою дослідно-експериментальної роботи на підставі розроблених критеріїв свідчить про динаміку зростання кількісних показників інформаційного, почуттєво-емоційного та діяльнісного компонен-

тив естетичної культури.

Кількісна обробка результатів проведеного дослідження відображена у дисертації у формі таблиць, діаграм, схем. Таблиця №1 кількісно ілюструє зведені кінцеві результати проведеного дослідження.

У з а к л ю ч н і й частині дисертації сформульовано висновки:

- важливою основою формування естетичної культури молодших школярів у побуті є залучення учнів до надбань української національної культури, зокрема, до українських народних свят, які стимулюють творчу самореалізацію та самоактуалізацію особистості;

- ефективність формування естетичної культури молодших школярів забезпечується системою педагогічних заходів, основою яких становить процес підготовки до народного свята;

- розроблено та експериментально перевірено педагогічні умови формування естетичної культури молодших школярів, що сприяє поглибленню та систематизації знань учнів про матеріальну і духовну українську національну культуру, виявленню позитивного почуттєво-емоційного ставлення до народної спадщини, творчого бажання школяра до освоєння, поширення, збереження естетичних цінностей, орієнтації на творення красивого, стимулювання творчої самореалізації особистості.

Виконане дослідження не вичерпує проблем формування естетичної культури молодших школярів. Потребують вивчення питання, пов'язані з реалізацією естетичного розвитку особистості молодшого школяра у навчальному процесі, зокрема, під час вивчення гуманітарних та природничих дисциплін; з'ясування можливості формування естетичної культури особистості в побуті відповідно

ТАБЛИЦЯ І

Рівні сформованості	Інформаційний компонент, %			Почуттєво-емоційний компонент, %			Діяльнісний компонент, %		
	КД	ФД		КД	ФД		КД	ФД	
		КГ	ЕГ		КГ	ЕГ		КГ	ЕГ
низький	63,0	52,3	13,0	79,0	66,0	24,0	46,5	40,0	21,0
середній	26,0	33,7	53,0	16,0	29,0	62,0	44,5	46,0	48,0
високий	11,0	14,0	34,0	3,0	5,0	14,0	9,0	14,0	31,0

де КД - констатуюче дослідження;

ФД - формуюче дослідження;

КГ - контрольна група;

ЕГ - експериментальна група.

до різних вікових груп школярів. Виникає необхідність у розробці спеціальної методики підготовки вчителів до проведення виховної роботи етнографічного характеру.

За темою дослідження опубліковано такі роботи:

1. Роль коллективов художественной самодеятельности в подготовке современного учителя // Музыка в общеобразовательной школе. Методические рекомендации. - Астрахань, издательство пед. института. - 1988. - Вып. 9. - С.34-37. - /В соавторстве/.
2. Формирование нравственно-эстетических качеств будущих учителей // Методология и методы современных педагогических исследований. - Москва, 1989. - Ч.П. - С.127-128. - /В соавторстве/.
3. Некоторые вопросы формирования эстетической культуры школьников на материале народного творчества // Нравственно-эстетическое воспитание молодежи средствами искусства. - Чернигов, 1990. - Ч.І. - С.89-91.
4. Некоторые аспекты нравственно-эстетического воспитания студентов // Формирование нравственной и эстетической культуры учащейся молодежи. - Полтава, 1991. - С.96-97. - /В соавторстве/.
5. Роль народного искусства в воспитании у учащихся эстетической культуры быта // Формирование эстетического отношения к искусству: В 6-ти т. - М., 1991. - Т.4. - С.110-114. - /В соавторстве/.
6. Музична спадщина народу як основа естетичного виховання школярів // Народна пісня та впровадження її в учбово-виховний процес в умовах відродження національної культури. - Ніжин, 1991. - С.15-16.
7. Нравственно-эстетическое воспитание школьников в театральном

- колективі средствами народного театра // Проблемы освоения театральной педагогики и профессионально-педагогической подготовки будущего учителя. - Полтава, 1991. - С.60-62.
8. Культурна спадщина народу як засіб формування естетичної потреби школярів // Творчість М.В.Лисенка і духовний розвиток особистості. - Чернігів, 1992. - Ч.І. - С.29-30.

100000

28.104
АВ 28.104

Підписано до друку 15.09.83р. Формат 60х84 1/16. Папір друкарський.
Друк плоский. Умови друку, пр. 1. Замовлення №1044. Тираж 101 прим.
Безкоштовно. Цільовий оперативний друк статистичного управління
Полтавської області. м. Полтава, вул. Пушкіна, 103.